

מראי מקומות - סוכה

כג.

יוצא ידי חובת מצה במעשר שני בירושלים, דאינן נאכלין בכל מושבות, ואף אם מדאורייתא יש להם פדיון, מ"מ כיון מדרבנן אין להם פדיון, לא חשיב נאכל בכל מושבות. וכ' לחלק בין דברים שיש להם עיקר מן התורה, דאז אמרי' דנחשב אינו ראוי כלל, משא"כ היכא דכל האיסור הוא רק איסור מדרבנן, אז אמרי' דמדאורייתא מחזא חזיא. ולכן, בהשתמשות בבהמה, דכל האיסור הוא רק מדרבנן, ס"ל לר"מ דיצא, כיון דמדאורייתא ראוי לז', משא"כ בדינים אחרים, כמו מע"ש בירושלים, דעיקרו מה"ת, ורבנן רק אמרו דאינו יכול לפדות, וממילא אינו נאכל בכל מושבות, ממילא יש לה עיקר מה"ת ואינו יוצא.

בפ"י מעשה חושב על השעה"מ (אות קפ"ח) כ' לחלק באו"א, דהיכא דאין האיסור אלא מדרבנן, אז תלוי אם הוא איסור גברא או איסור חפצא, דאם הוא איסור גברא, אמרי' דכיון דבעצם הדבר חזי, ואפ"י האיסור דרביעי עלי' מדרבנן אינו איסור בגוף הדבר, רק דרבנן אמרו שלא לעשותו, בזה אמרי' דשפיר הוי חזי מה"ת ויוצא. משא"כ בדבר שהוא איסור חפצא, אי"נ אפ"י איסור גברא אבל איסוריהו מה"ת, אז אמרי' דאינו ראוי אף מה"ת, וצ"ע בסברא זו. ועוד תי' בשו"ת דובב **מישרים** (ח"ג, סי' י"ג), דיש לחדש דאם האיסור הוא בזמן אחר, ולא בזמן שהוא רוצה לעשות המצוה, וגם איסור זה הוא רק דרבנן, ע"ז אמרי' דכיון דמדאורייתא חזי, לא מצי איסור דרבנן לגרור האיסור גם על חוה"מ, על הזמן שהוא ראוי, וגם סברא זו צ"ב.

ד. סוכה שאינה ראוי לז' ל"ש סוכה פרש"י, דאינה ראוי לז' משום דאינו יכול לעלות שם ביו"ט הראשון (וצע"ק לדעת רש"י דס"ל דאם עלה דיצא בדיעבד, למה אי"ז נחשב ראוי, רק משום דלכתחלה אינו יכול לעלות שם). אבל הריטב"א כ' משום דא"א לז' ימים בלא שבת באמצע. וצ"ע, למה לא פי' כמו רש"י, דמוכח מהא דיו"ט ראשון, ולמה צריך להא דשבת דוקא. וכ' הערוך לנר די"ל דס"ל להריטב"א דכיון דיש מצוה חיובית בלילה הראשון, א"כ אולי באמת מותר לו לעלות לסוכתו כדי לקיים המצוה החיובית, וכדמצינו בביצה (לו): **יש מקומות דשבות אינו עומד במקום מצוה**, וא"כ אולי נימא דה"ה הכא, אך זה אינו אלא בלילה ראשון, אבל בשבת שחל באמצע סוכות אינו ראוי. וצייד הפמ"ג (או"ח תרכ"ח, משב"ז א') דאולי יהי' מותר ביו"ט משום אוכל נפש, וכמו כשביתו נשרף ואין לו מקום לאכול דמותר לכבות משום אוכל נפש, וא"כ ה"ה הכא. וע' במקראי קודש (סוכות ח"א, סי' ה'), הררי קודש אות ג) שכ' די"ל דהדין ראוי לז' בסוגיין אינו דין דצריך להיות

א. העושה סוכתו בראש הספינה, ר"ג פוסל ור"ע מכשיר ובהמשך הסוגיא מבואר, דס"ל לר"ע דאפ"י אם אין הסוכה יכולה לעמוד ברוח מצוי' של ים, אם עכ"פ יכולה לעמוד ברוח מצוי' דיבשה, כשרה. ולכאו' תמוה, הרי הוא בנה סוכתו בים, ומה לי דביבשה יכולה לעמוד ברוח מצוי'. ועוד, הא כלל הוא, כמו דא"י לקמן (כד), כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצוי' אינה מחיצה, ולכאו' סברא זו מדברת על רוח מצוי' במקום שהוא נמצא שם. וכ' היד אליהו (ח"א, סי' כ"ד) דר"ע ס"ל דלאו לפום דוכתי' משערינן, כי אם בעיקר חזוק בנינה בעינן לשער שיעורין במקום ששליט בה הרוח ותעמוד על עמדה. והשפ"א תי' דלמ"ד דסגי בדירת עראי, א"כ הסוכה עראי יותר מדירתו של כל השנה. ומי שמפרש בים, דירתו בים עראי טפי מביבשה, ולהכי כל דהוי דירת עראי ביבשה, אע"ג דע"י הים היא פחותה יותר מעראי, לית לן בה, דדירתו של כל השנה פחותה בים מביבשה (ולכאו' לפ"ז עדיין אינו מתורץ מה דא"י לקמן דמחיצה שאינה יכולה לעמוד ברו"מ אינה מחיצה, דסכ"ס אין כאן מחיצות, ודוחק לומר דרק במקום דצריך סוכה שאינה עראי כ"כ בעינן נמי דין מחיצות, וצ"ע).

ב. אמר אב"י כ"ע לא פליגי וכי'

כ' הערל"נ, דלפ"ז אי"צ לוקים מתנ"י דוקא לפי ר"ע, די"ל דמתנ"י כר"ג, וביכול לעמוד אף ברוח מצוי' דים. עוד כ' דאולי דוקא אליבא דר"ע, ודומה להא דעגלה, דכשרה אפ"י ביכולה לעמוד ברו"מ דיבשה בלבד, כמש"כ תוס' לעיל (ז: ד"ה העושה) בחד תירוצא, וא"כ ה"ה י"ל דמיירי בסוכה על הספינה כה"ג. וכ' השפ"א דמלשון המשנה משמע דכשרה רק בדיעבד, וביכולה לעמוד ברוח מצוי' דים כשרה אף לכתחלה (וצ"ע מנין לו דלר"ע כשר רק בדיעבד, האם מלשון ר"ע למד זה, או דע"כ ר"ע ס"ל הכי, דאל"ה כמאן אויל מתנ"י).

ג. ר"מ מכשיר ור"י פוסל

ומבואר בגמ' דר"י ס"ל דסוכה הראוי לז' בעינן, וזו אינה ראוי משום דאינו יכול לעלות על הגמל בשבת ויו"ט, ור"מ ס"ל דכשרה דמדאורייתא מחזא חזיא. ובביאור שי' ר"י, כ' הריטב"א דאף דודאי ר"י מודה דאיסור השתמשות בבהמה דרבנן הוא, מ"מ ס"ל שכך הוא דין התורה, לפסול כל סוכה שאינה ראוי לז' מאיזה צד וענין שיהי', והרי היא פסולה מדרבנן, וממילא אינה ראוי כלל, אף מן התורה. וע' שער המלך (לוב ח, א) שכ' להק' על מה דקיי"ל כר"מ בזה מכמה מקומות בש"ס דאמרי' דאם אינו ראוי מדרבנן, אינו ראוי כלל אף מן התורה, ולמשל מש"כ תוס' בפסחים (לח). דאינו

מראי מקומות - סוכה

כג. (המשך)

ב' לא חיישינן, ולכא' דוחק הוא לוקים הגמ' כן, וצ"ע (ולכאו' הי' שייך ליישב בפשיטות, דהכא אם הבהמה מתה או ברחא, אין כאן סוכה. אבל אם בונה סוכתו על גבי בהמה, אף דאם ברחא הבהמה אולי לא יהי' יכול לישב בסוכה, כיון שברחה סוכתו ממנו, אבל עדיין הסוכה במקומה עומדת על הבהמה, וצ"ע בזה).

ז. בפיל קשור כ"ע לא פליגי וכו'

הק' בן הנודע ביהודה (ש"ת נו"ב תניינא או"ח ג' ד"ה אמנן יש לדחות) על דברי המג"א (תקפ"ו, ג') דס"ל דבשופר אמרי' דצריכין להיות מדברים המותרים בפיק, א"כ איך שייך להתיר לעשות דפנות הסוכה מפיל, שהיא בהמה טמאה, ומכח זה כ' לדחות דברי המג"א. ובש"ת תורת חסד (ח"א, סי' ס', אות ג') כ' לחלק דלא אמרי' הדין מותר בפיק אלא במצוות דצריכים להעשות ע"י בעלי חיים, וכמו תפילין, וכן שופר, אבל בדפנות הסוכה אין דין דמותר בפיק. ובספר פתחי תשובה (סי' תקפ"ו) כ' דאין ראוי מדפנות סוכה, דעיקר המצוה הוא הסכך ולא הדפנות, וכמו דאין דין דרך גדילתן בדפנות סוכה.

ח. דאי נמי מיית, יש בנבלתו עשרה

הק' השפת אמת, למה לא ניהוש משום ריח רע, וכמו לעיל (יג), דאמרי' דכיון דסרי ריחייהו שביק להו ונפיק. וכ' דכיון דמיתה בכלל הוי ספק, א"כ לא חיישינן כ"כ, אבל אה"נ, אם ימות הפיל, שפיר אסור לישב בסוכה זו, וסיים בצ"ע.

ט. למ"ד גזרה שמא תמות, ניהוש שמא תברח, וכו'

פי' המהרש"א, דסבר הגמ' שאין חילוק בין החששות למיתה ובריחה, ולכן הי' שייך להק' על כ"א למה לא פי' כחבירו. אולם הק' הערוך לנה, מהכ"ת דשקולים כ"כ כדי להק'. ולכן פי' דקו' הגמ' היא על כ"א מהם, כיון דר"מ סתמא קאמר, מהכ"ת לומר טעם זה וממילא לא יאמר דינו בכל אופן, הרי סתמא קאמר [וזהו דלא כמו שמבואר בתוס' ד"ה ולמאן, דמבואר דפי' הגמ' כמהרש"א].

ראוי לז' ימי החג, אלא לז' ימים בעלמא, וא"כ, מה דאינו ראוי ליו"ט ראשון אינו מעלה או מוריד, דהא ראוי לז' ימים דעלמא, ולכן הי' צריך לכתוב הא דשבת ודאי יחול באמצע.

ה. ור' מאיר וכו'

הק' האחרונים, מהכ"ת דר"מ מסכים לדרשה דר"י אלא דס"ל דנחשב ראוי כיון דמדאורייתא מחזא חזיא, אולי הוא חולק על עיקר הדרשה, כדמצינו דרבנן דלקמן (כז): חולקים על ר"א דדורש כן. וכ' השער המלך (לולב ח', א', ד"ה ועוד אני אומר) דא"כ הו"ל לחלוק גם בעשה סוכתו בחוה"מ, דאינו ראוי לז' באמת, ולמה נקט דוקא מה דאינו אסור אלא מדרבנן, אע"כ דמודה להדרשה אלא דחולק דוקא באינו ראוי מדרבנן. וע' פמ"ג (או"ח תרכ"ח משב"ז ג', ותרל"ז משב"ז א') דכ' דכ"ע מודו לדרשה זו דראוי לז' בעינן, אף חכמים דלקמן, רק דחכמים ס"ל דמה שנעשה בחוה"מ אי"ז סתירה לראוי לז', רק דלא יצויר שתהי' שם לז' ימי החג, אבל בעצם ראוי לז'. וע' מקראי קודש (סוכות, א', ה') שהביא דברי הערל"ג בדף ט', דביאר דמה דרבנן חולקים על ר"א לענין עשיית סוכה בחוה"מ, זהו משום דמרבו סוכה בחוה"מ מחג הסוכות תעשה, ומ"מ שייך לדורש לדעתם משבעת ימים דצריך שתהא סוכה הראוי' לשבעה (וכ' דמבואר מדברי הערל"ג דסוכה הראוי' לז' היינו ז' ימי החג, ולא כמו שכ' לעיל).

ו. עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל

ונח' בגמ' אם הוא משום שמא תמות או שמא תברח. ותמוה, הא לעיל הכשיר ר"מ עשה סוכה ע"ג בהמה, ולמה לא חשש לשמא תמות או תברח. וע' מש"כ בשו"ת חקרי לב (ח"א סי' ק"ב, ריש עמ' רט"ז) לתרץ באריכות. וע"ע בערל"ג על רש"י ד"ה ע"ג בהמה, דמה דכ' רש"י ע"ג ב' סוסים, הגם דלשון הגמ' הי' "בהמה", דמשמע רק א', בא ליישב קו' זו, דהא דלא חיישינן למיתת הבהמה הוא משום דבאמת יש ב' בהמות, ולמיתת